

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

ANDREAE B.: *Organizacja i ekonomika produkcji roślinnej*. Warszawa 1963, PWRiL, s. 324.

Przekład publikacji pt.: *Wirtschaftslehre des Ackerbaues. Betriebswirtschaftliche Grundsätze beim Aufbau einer zeitgemässen Feldwirtschaft, która została omówiona (w wydaniu niemieckim) w nr 3 z 1960 r.*

BUZDAŁOW I. N.: *Intensyfikacja sielskochozajstwiennowo proizwódstwa (Intensyfikacja produkcji rolnej)*. Moskwa 1962, Ekonom. Litier., s. 152.

Wychodząc z założenia, że intensyfikacja produkcji rolnej stanowi podstawowy środek jej wzrostu, autor omawia specyfikę reprodukcji w rolnictwie, dodatkowych nakładów wpływających na jej wzrost oraz ich efektywność; podstawowe czynniki intensyfikacji rolnictwa, za które uznaje mechanizację i chemizację produkcji rolnej oraz doskonalenie systemów gospodarowania. Końcowy rozdział dotyczy ekonomicznych stymulatorów intensyfikacji produkcji.

CZEREMUSZKIN S. A.: *Tieorija i praktika ekonomiczeskoj ocenki ziemi (Teoria i praktyka ekonomicznej oceny ziemi)*. Moskwa 1963, Izd. Soc. Ekon. Litier., s. 280.

Przedmiotem publikacji są zagadnienia ekonomicznej oceny ziemi i podstaw ra-dzieckiego katastru gruntowego, opracowane na zasadzie przeprowadzonych badań naukowych we Wszeczwiązkowym Instytucie Naukowo-Badawczym Ekonomiki Rolnej. Proponowane metody praktycznych rozwiązań oparto na podanych w załączniku obszernych materiałach, uzyskanych z konkretnych gospodarstw i rejonów rolnych.

DZIEWICKA M.: *Chłopi-robotnicy. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez Instytut Ekonomiki Rolnej*. Warszawa 1963, „Książka i Wiedza”, s. 208.

Na podstawie wyników badań ankietowych przeprowadzonych kilkakrotnie przez IER (głównie w 1957 r.) autorka — po wielu uprzednio drukowanych artykułach i przyczynkach — omawia tym razem wyczerpująco ten, tak bardzo aktualny i charakterystyczny dla powojennych stosunków w naszym rolnictwie, problem. Wyjaśnia m. in. kto to są chłopi-robotnicy, ich stosunek do gospodarstwa rolnego oraz wpływ powstawania tej grupy na strukturę społeczną wsi polskiej i perspektywy przebudowy wsi i rolnictwa. Publikacja zawiera ponadto — o czym była mowa wyżej przy charakterystyce jej treści — ogólny zarys problematyki i charakterystykę rozporządzalnego materiału oraz aneks z bogatym materiałem statystycznym, odbitkę ankiety, a także mapę społeczno-ekonomicznych rejonów Polski, na której zaznaczono ankietowane wsie.

Le développement agricole en Algérie (Rozwój rolniczy Algierii). Paris 1962, Presses Univ. de France, s. 112. Institut d'étude du développement économique et social de l'université de Paris.

Wydawnictwo „Tiers Monde”, interesujące się problematyką krajów słabo rozwiniętych, opublikowało pod redakcją i ze wstępem M. Byé dwie rozprawy: D. Lamberta pt. *La pauperisation du secteur traditionnel et les options de croissance de l'économie algérienne (Zubożenie sektora tradycyjnego i oznaki wzrostu gospodarki algierskiej)* oraz M. Wertheimera pt.: *Progres et milieu agricole traditionnel (Postęp i tradycyjne środowisko rolnicze)*. Autor pierwszej pracy kreśli obraz ogólnego położenia ekonomicznego Algierii i na tym tle — zmian, związanych z reformą rolną, przy czym chodzi tu o ziemię uprawną, ich podział oraz ustabilizowanie uchodźstwa ze wsi. W dalszym ciągu poruszono zagadnienia inwestycji, rynku wewnętrznego

i stabilizacji rozwoju, trudności związanych z wprowadzaniem zmian — brak ludzi, środków finansowych, wyposażenia technicznego, problemy racjonowania żywności, podziału dochodu itp.

Autor drugiego opracowania rozważa możliwości dokonania radykalnych i szybkich reform w tradycyjnym środowisku rolniczym, wysuwając — jako warunki tych przemian — konieczność zorganizowania odpowiednio licznej i wykwalifikowanej kadry agronomów, zorientowanych w lokalnych warunkach ekonomicznych i socjologicznych, racjonalne zagospodarowanie obszarów rolniczych, przemysłaną politykę cen itd.

W zakończeniu podano zestawienie materiałów dotyczących poszczególnych problemów życia gospodarczego Algierii (zaludnienia, rolnictwa, hodowli, spożycia, przemysłu, zagospodarowania terenu itp.), opracowanych przez ministerstwa, urzędy, instytucje i komisje.

Farmers' cooperation in Sweden (Spółdzielczość farmerska w Szwecji). Stockholm 1962, Sveriges Lantbruksförbund, s. 68.

Wydana w efektownej szacie zewnętrznej, publikacja zawiera podstawowe informacje o szwedzkiej spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu, czyniącej drobne rolnictwo dużym producentem, obsługiwanym oraz informowanym dosłownie u siebie w domu. Pokazano plastycznie szeroki i wszechstronny zakres działalności spółdzielczej, obejmującej obok roślinnej i zwierzęcej produkcji rolnej także gospodarkę leśną, konsultacje w zakresie budownictwa, szkolenie itp. Końcowe rozdziały zawierają informacje o Rolniczym Instytucie Ekonomiczno-Badawczym i Unii Szwedzkich Farmerów. Broszurę kończy schemat organizacyjny szwedzkiej spółdzielczości farmerskiej, zawierający również dane liczbowe tej organizacji.

Food Supplies and Population Growth (Zaopatrzenie w żywność a wzrost zaludnienia). Edinburg 1963, The Royal Stat. Society, s. 85.

Dr P. W. Sukhatme, szef statystyki FAO, przedmiotem szczegółowego zainteresowania którego są zagadnienia głodu i potrzeb żywnościowych w świecie (vide omówienie jednej z jego publikacji na ten temat w nrze 1 z 1963 r.) zwrócił się w maju 1961 r. do Królewskiego Tow. Statystycznego w Wielkiej Brytanii z propozycją zanalizowania problemów proporcji pomiędzy wzrostem ludności a wzrostem produkcji artykułów żywnościowych. Odpowiadając na ten apel towarzystwo zorganizowało sympozjum w kwietniu 1962 r. przy udziale statystyków, ekonomistów, demografów i specjalistów do spraw żywienia, na którym R. Calder, B. Benjamin, R. Passmore, N. W. Pirie, C. Clark i B. Thomas przedłożyli odpowiednie opracowania, a mianowicie uwagi wstępne, matematykę głodu, trend rozwojowy przyrostu ludności, ocenę potrzeb żywnościowych, przyszłe źródła zaopatrzenia ludności, problematykę naukową i ekonomiczną. Publikacja zawiera ponadto wypowiedzi w czasie dyskusji innych członków sympozjum oraz uwagi końcowe.

GAMAJUNOW M. W.: **Rozwitiye sielskowo choziajstwa i obszczestwiennych otnoszenij w dieriewnie** (Rozwój rolnictwa i stosunków społecznych na wsi). Moskwa 1962, Ekonomizdat, s. 164.

Autor snuje polityczno-gospodarcze rozważania na temat stosunków materialno-technicznych warunkujących wszechstronny rozwój wysoko wydajnego rolnictwa w okresie budownictwa komunistycznego, zadań Partii w tym zakresie, roli kołchozów oraz własności kołchozowej i ogólnonarodowej (państwowej) w stopniowym przechodzeniu do społecznych stosunków okresu komunizmu, a m. in. stopniowej likwidacji różnic między miastem a wsią oraz między klasą robotniczą i kołchozowym chłopstwem.

HERLEMANN H. H., STAMER H.: **Rolnictwo w dobie technizacji. Rozwój ekonomiczno-techniczny a produkcja rolna i wielkość gospodarstw**. Warszawa 1963, PWRiL, s. 168.

Ukazał się przekład z niemieckiej publikacji pt.: Produktionsgestaltung und Betriebsgröße in der Landwirtschaft unter dem Einfluss der wirtschaftlich-technischen Entwicklung, omówionej na podstawie oryginału w nrze 1 z 1959 r.

IGNATIENKO I. M.: **Biedniejsze krestjaństwo-sojuznik proletariata w borbie za pobiedu oktiabrskoj rewolucji w Biełorusi (1917—1918)**. (Biedota chłopska jako sojuznik proletariatu o zwycięstwo Rewolucji Październikowej na Białorusi (1917—

1918). Mińsk 1962. Izd. Min. Wysszewo, Sredniewo, Specjalnowo i Profesjalnowo Obrazowania BSSR, s. 497.

Proletariackie (biedniackie) warstwy chłopskie, stanowiące w 1917 r. powyżej 70% ludności rolniczej Białorusi, były wraz z półtoramilionową masą żołnierską (przeważnie chłopską) zachodniego frontu, naturalnym sprzymierzeńcem WKP(b) i współrealizatorem Rewolucji Październikowej na tych terenach. Obszerna monografia zawiera wyczerpujący materiał historyczny w omawianej sprawie.

IMBS B.: Przemysł mleczarski w Polsce Ludowej. Warszawa 1963, PWRiL, s. 136.

Ogłoszona drukiem, po pewnych skrótach, praca doktorska, której tematem jest ekonomiczna problematyka i kierunki dalszego rozwoju spożycia i produkcji mleka oraz innych przetworów przemysłu mleczarskiego. Autor analizuje zagadnienie począwszy od 1945 r., uwzględniając przede wszystkim i prawie wyłącznie przerób przemysłowy mleka, jego stan w poszczególnych rejonach kraju, a także możliwości eksportowe, ceny, zaopatrzenie rynku krajowego, spółdzielcze przedsiębiorstwa mleczarskie; pomija natomiast, z punktu widzenia rolniczego, najbardziej istotny problem: oddziaływania mleczarstwa na rozwój hodowli w kraju.

JELEŃSKI E.: Kalkulacje rolnicze. Warszawa 1963, PWRiL, s. 64.

Opracowanie składa się w 2/3 z tekstu i w 1/3 z aneksu, zawierającego podstawowe normy i wskaźniki zaczerpnięte ze źródłowych materiałów, a używane w obliczeniach i kalkulacjach rolniczych. Wzorem prof. S. Moszczeńskiego, twórcy rachunkowości rolnej w Polsce, autor wyjaśnia pojęcie kalkulacji rolniczych i następnie rozróżnia trzy ich rodzaje: pełne, niepełne i uproszczone, poświęcając swe rozważania tym ostatnim. Wykłada ich metodę oraz znaczenie i wpływ relacji cen na wynik kalkulacji, po czym przeprowadza na konkretnych przykładach kalkulację opłacalności: zwiększenia poszczególnych składników kosztu produkcji, intensyfikacji produkcji roślinnej, nawożenia mineralnego, zastąpienia żyta pszenicą ozimą, zwiększenia obsady bydłem, poziomu mleczności krów i wydajności mleka, ich żywienia i opasania, spasanania ziemniaków oraz mechanizacji siły pociągowej. Z obowiązku recenzenckiego należy i tym razem stwierdzić brakoróbstwo edytorskie Wydawnictwa — na okładce pominięto nazwisko autora.

KRAMER T.: Rynek wiejski a proces industrializacji. Warszawa 1963, PWE, s. 208.

Celem publikacji jest próba ukazania mechanizmu i kierunków zmian zachodzących pod wpływem rozwoju industrializacji. Po scharakteryzowaniu rynku wiejskiego i jego specyfiki autor omawia przemiany tego rynku w kapitalizmie na przykładzie kilku krajów (przede wszystkim NRF i USA), wychodząc z założenia, iż niektóre problemy są wspólne dla krajów o odmiennych systemach społeczno-ekonomicznych. Najobszerniejszą część pracy stanowi przedstawienie ewolucji rynku wiejskiego w Polsce (począwszy od okresu międzywojennego) oraz sytuacji konsumenta wiejskiego, mechanizmu regulowania rynku przez państwo, zmian w dochodach i konsumpcji ludności wiejskiej, reakcji konsumenta na ceny, zmniejszenia się samozaopatrzenia na rzecz rozszerzania działalności handlu i usług na wsi.

KRASAWIN N. N.: Puti powyszenija ekonomiczeskoj efektiwnosti ispolzowanija ziemi w sielskom choziajstwie (Sposoby podniesienia efektywności ekonomicznej rolniczego użytkowania ziemi). Moskwa 1962, Izd. Ekonom. Litier., s. 134.

Na treść publikacji składa się omówienie sposobów podnoszenia ekonomicznej efektywności wykorzystania ziem użytkowanych rolniczo i zadań komunistycznego rolnictwa, intensyfikacji rolnictwa, przechodzenia od ekstensywnych do intensywnych systemów gospodarowania, znaczenie zagwarantowania rolnictwu środków produkcji i odpowiednich kadr oraz specjalizacji i rozwoju hodowli zwierząt dla wysokowydajnego gospodarowania i podnoszenia efektywności użytkowania gleb, jako podstawowego warunku wzrostu wydajności pracy i obniżenia kosztów własnych produkcji w kołchozach i sowchozach.

LIPTAK M.: Vliv výrobnich vztachu na intenzitu zemledelské výroby (Wpływ stosunków wytwórczych na intensyfikację produkcji rolnej). Praha 1962, Nakl. polit. liter., s. 176.

Przedmiotem rozważań jest analiza podstawowych czynników i tendencji rozwojowych w intensyfikacji produkcji rolnej w dużych socjalistycznych gospodarstwach

rolnych, a m. in. wpływu socjalistycznej przebudowy na intensyfikację rolnictwa, roli państwa w tym zakresie, zależności między wielkością produkcji a koncentracją sił wytwórczych, wzajemnego stosunku między intensyfikacją produkcji rolnej a wydajnością pracy oraz między stopniem tej intensyfikacji a uzyskiwanymi wynikami, wreszcie wzajemnych związków zachodzących między rozwojem przemysłu a wzrostem intensyfikacji produkcji rolnej.

LISKOWIEC B. A.: **Imuszczestwiennyje razdiely i wydiely w kołchoznom dworie** (Podział i wydzielenie majątku gospodarstwa kołchozowego). Moskwa 1963, Gosud. Izd. Jurid. Litier., s. 70.

Na podstawie obowiązujących przepisów oraz — co przydaje szczególną wartość publikacji — na podstawie materiałów zaczerpniętych z praktyki sądowej autor (niezjący już) dokonał docieklivej i subtelnej analizy zagadnień związanych z podziałem majątku w indywidualnych (choć stanowią one w ZSRR znikomy odsetek) gospodarstwach rolnych oraz — co ze względu na dominującą formę władania — ma specjalne znaczenie w kołchozach i sowchozach. W odniesieniu do tych ostatnich dwu grup gospodarstw niezmiernie ważne znaczenie praktyczne mają przepisy oraz praktyka stosowana przy przekształcaniu kołchozów w sowchozy i odwrotnie, a w związku z tymi procesami — przekształcanie gospodarstw kołchozowych i związanych z nimi działek przyzagrodowych w gospodarstwa pracownicze i na odwrót, zaś członków kołchozów w pracowników sowchozów i vice versa. Jeśli zaś idzie o wewnętrzne jak gdyby sprawy gospodarstw kołchozowych — rozważania dotyczą wszelkich kwestii związanych z wstępowaniem i występowaniem z kołchozów, zawieraniem formalnych i faktycznych związków małżeńskich, odchodzeniem z kołchozów poszczególnych członków rodziny kołchozowej do pracy poza kołchozami i odwrotnie — powrót do pracy w kołchozach. Istota różnic pomiędzy podziałem i wydzieleniem z gospodarstw kołchozowych oraz indywidualnych polega na tym, że w gospodarstwach indywidualnych podziałowi podlega ziemia, natomiast w gospodarstwach kolektywizowanych tylko pozostałe części majątku. Odrębne przepisy regulują sprawę własności budynków mieszkalnych oraz inwentarskich.

Tę małą broszurę, wydaną przez Wszeczwiązkowy Instytut Nauk Prawniczych, należy uznać za jedną z ciekawszych publikacji z zakresu agrarnej problematyki radzieckiej.

MANDAL G. A.: **Studies in the Problem of Growth of a Rural Economy** (Studia nad zagadnieniami wzrostu w ekonomice rolnej). Calcutta 1961, The World Press, s. 118.

Na podstawie dostępnych, głównie niepublikowanych materiałów statystycznych, w tym danych zgromadzonych przez służbę rolną przy Agronomicznym Ośrodku Badaawczym Uniwersytetu Viswa-Bharati w Santiniketan oraz inne organizacje — autor rozważa podstawowe warunki, które musiały być spełnione dla rozwiązania centralnego problemu gospodarczego w Indiach, tzn. rozwoju rolnictwa, który to problem zyskał priorytet w hinduskim planie 5-letnim, zakładającym radykalne zmiany w technice i organizacji produkcji rolnej. Poczesne miejsca zajmują w publikacji sprawy: programu rozwoju rolnictwa, podniesienia dobrobytu, drobnej własności, rozwoju samorządu gminnego i spółdzielczości, ustalenia właściwej relacji cen artykułów rolnych i przemysłowych oraz kryteriów podejmowanych inwestycji rolnych itp.

MANTEUFFEL R.: **Efektywność inwestycji rolniczych**. Warszawa 1963, PWRiL, s. 448.

Autor postawił sobie za cel dokonanie wstępnej analizy, będącej jednocześnie próbą pierwszej pełnej tego rodzaju syntezy na temat zagadnień efektywności poszczególnych kierunków inwestowania w rolnictwie.

Obszerna praca obejmuje 4 zasadnicze części. W części I zdefiniowane są podstawowe pojęcia w zakresie inwestycji rolniczych, w II podano kryteria i zasady oceny efektywności ekonomicznej inwestycji rolniczych wraz z odpowiednimi wskaźnikami, część III zawiera ocenę efektywności poszczególnych kierunków inwestycji rolniczych, tj. inwestycji melioracyjnych, budownictwa wiejskiego, mechanizacji i elektryfikacji rolnictwa, wreszcie w części IV zawarł autor całościową ocenę efektywności inwestycji rolniczych i wybór optymalnego wariantu programu inwestycyjnego dla gospodarstwa rolniczego. Obszerniejsza recenzja pracy będzie zamieszczona w jednym z najbliższych numerów Zagadnień.

MC FADYEN CAMPBELL CH.: *The Farm Bureau and the New Deal* (Federacja farmerów amerykańskich a nowy ład). Urbana 1962, Univ. of Illinois Press, s. 215.

Autorka, absolwentka Uniwersytetu w Pn. Carolinie, która następnie stopniowo uzyskała na Uniwersytetach Columbia oraz Chicago, rzuca nowe, trzeba przyznać dość specyficzne, światło na politykę rolną z czasów roosweltowskiego „nowego ładu” w latach 1933—1940, nazwanego okresem „od miesięcy miodowych do rozwoju” w stosunkach pomiędzy Biurem Amerykańskiej Federacji Farmerskiej a roosweltowską administracją, co nastąpiło po drugiej z kolei elekcji prezydenta w 1936 r. i skończyło się definitywnie po trzeciej w 1940 r. W owych „krzyżowych latach” Federacja współpracowała ściśle w realizacji AAA (Agricultural Adjustment Act) wywierając wielki wpływ na kształtowanie się stosunków w rolnictwie amerykańskim. Autorka wykorzystała w swej pracy nie tylko źródła dokumentalne, lecz także rozmowy osobiste, przeprowadzone z wieloma czołowymi osobistościami z tego okresu, jak np. z ówczesnym min. rolnictwa Henry A. Wallace'm czy prezesem Federacji A. O'Neal'em. Stąd też publikacja daje żywy, interesujący a nieraz i anegdotyczny opis omawianych zagadnień. Zapewne dzięki tym walorom praca uzyskała nagrodę Rolniczego Towarzystwa Historycznego w 1962 r.

OBOLEŃSKI K. P.: *Oprziedienije ekonomičeskoj efektiwnosti sielskochozjaistwiennowo proizwodstwa* (Określenie ekonomicznej efektywności produkcji rolnej). Moskwa 1963, Socekgiz, s. 308.

Publikacja dotyczy zagadnień teorii i praktyki podnoszenia ekonomicznej efektywności produkcji rolnej i w związku z tym zawiera rozważania teoretyczne i metodologiczne w sprawie obliczania i stosowania wskaźników tej efektywności, ustalania wielkości produkcji na jednostkę powierzchni, nakładów pracy oraz kosztów własnych i wartości produkcji rolnej w ogóle i w odniesieniu do poszczególnych upraw. Wskaźniki te mają służyć także ekonomicznemu uzasadnianiu planów rozwoju rolnictwa i porównaniom ekonomicznej efektywności produkcji rolnej, osiągniętej w ZSRR i w USA.

ORLANDO G.: *Previsioni delle produzioni agricole italiane 1965—1970—1975* (Prognozy w zakresie włoskiej produkcji rolnej w latach 1965—1970—1975). Milano 1963, Ed. Giuffrè, s. 240.

Badania zostały przeprowadzone przez Narodowy Instytut Ekonomiki Rolnej — Ośrodek Analizy Rynku, na zamówienie Departamentu Rolnictwa USA, celem zorientowania się w przewidywanej ocenie wartości produkcji rolnej Włoch w latach 1965, 1970 i 1975. Autor oparł swoje analizy na bezpośrednich obserwacjach oraz na materiałach Centralnego Instytutu Statystyki w odniesieniu do następujących upraw i artykułów rolnych: zbóż i ryżu, produktów hodowli, roślin paszowych, olejów jadalnych, wina, warzyw, owoców oraz upraw przemysłowych, przy czym powyższe dane zestawiał wg 5 geograficznych rejonów Italii, różniących się między sobą warunkami oraz stopniem rozwoju. W końcowym rozdziale autor zajmuje się strukturą kompleksową i regionalną produkcji rolnej, podając ogólne wskaźniki jej rozwoju w latach 1965—1975 i zastrzegając przy tym, iż wszelkie wyliczenia mogą ulec dużej zmianie w związku z przewidywanymi głębokimi przemianami w polityce rolnej Włoch, związanych z trudną obecnie sytuacją rolnictwa włoskiego. Blisko 100-stronicowy aneks zawiera bogate materiały obliczeniowe.

Power to Produce (Moce produkcyjne). Washington 1961, Office of United States Dep. of Agriculture, s. 480, 49 kart ilustr.

Praca zbiorowa wykonana przez blisko 100 autorów (charakterystykę których zawarto w osobnym wykazie) pod kierunkiem przeszło 20-osobowego Komitetu redagującego. Omawiany rocznik rolniczy 1960 zawiera plastyczny i bogato ilustrowany obraz rozwoju zastosowania przeróżnych mocy w rolnictwie — od czasów najdawniejszych do oczekującej nas w perspektywie przyszłości. Owe moce są rozumiane w szerokim tego słowa znaczeniu — od narzędzi, maszyn, kół, dźwigów, olejów pędnych, energii i siły mięśni poprzez komunikację, transport, informację, administrację aż do umiejętności myślenia, planowania, inwencji, adaptacji i działania. Pochodzą one od słońca i bogactw nagromadzonych przez ludzi, uzyskanego doświadczenia, wiedzy technologicznej itp. Służą zaś wszystkim zachodzącym wokół nas rewolucyjnym przemianom w technice, gospodarce, pracy itd. Jak to zazwyczaj bywa w zachodnich publikacjach — informacjom i rozwiązaniom technicznym towarzyszy z reguły wskazanie efektywności ekonomicznej lansowanych zmian w technologii i organizacji pracy w rolnictwie.

SAMBERS A.: **Landbrukets kreditmarknad 1950—1960** (Rolniczy rynek kredytowy w latach 1950—1960). Stockholm 1962, Svänback and Nymans, s. 52. Meddelande nr 2/62 Jordbrukets Utredningsinstitut.

Syntetyczne omówienie rozwoju kredytu rolnego w Szwecji w latach 1950—1960 w porównaniu z latami 1938 i 1945, pozwala zorientować się w głównych kierunkach rozwoju kredytu, jego wysokości oraz instytucjach udzielających go jak bank państwowy (emisyjny), banki handlowe i oszczędnościowe oraz towarzystwa: hipoteczne, kredytu rolnego, ubezpieczeniowe itp. Broszura zawiera bogaty materiał statystyczny oraz wykresy, ilustrujące rozwój różnych rodzajów kredytów.

Scale of Enterprise in Farming (Wielkość przedsiębiorstw rolnych). London 1961, Her Majesty's Stationery Office, s. 110.

Raport Komitetu Bogactw Naturalnych Królestwa przy Ministerstwie Nauki zawiera opinię Podkomitetu Rolnictwa, ściślej zaś grupy powołanej do oceny wielkości przedsiębiorstw rolnych. Jest tu rozważany temat wzajemnych stosunków pomiędzy wielkością farm, skalą prowadzonej na nich gospodarki a uzyskiwaną efektywnością ekonomiczną produkcji rolnej i dotyczy m. in. następujących zagadnień: obszaru farm (w związku z żywo dyskutowanym problemem „małych farm”), ograniczenia ich wielkości i wzrostu oraz lansowanych rodzajów produkcji w zależności od rodzaju i wielkości farm, ogólnych czynników ekonomicznych (a m. in. stosunku pomiędzy wielkością nakładów a uzyskiwanymi wynikami) oraz ich poszczególnych elementów składowych jak: praca, kapitał, mechanizacja, dzierżawa, subsydia itd., i wreszcie farmera jako czynnika decydującego o uzyskiwanej efektywności ekonomicznej, w tym przede wszystkim umiejętności zarządzania. Załączniki zawierają interesujące dane na temat: używanych definicji i stosowanych pojęć oraz wielkości statystycznych i danych socjologicznych.

ŠEBESTA M.: **Vnútro podnikový chozrasčot v JRD** (Rozrachunek wewnątrzgospodarczy w JRD — jednolitych spółdzielniach produkcyjnych). Bratislava 1963, Slov. vyd. podohosp. liter., s. 184.

Zamierzeniem autora publikacji jest przedstawienie na podstawie wyników prac naukowo-badawczych oraz praktyki krajowej i zagranicznej — najbardziej racjonalnych metod stosowania rachunku wewnątrzzakładowego, pozwalającego na usprawnienie i udoskonalenie planowania, organizacji, wynagradzania, kontroli i ewidencjonowania wyników gospodarki spółdzielczej, a dzięki temu podnoszenia jej na wyższy poziom. Szczegółowiej omówione zostały następujące zagadnienia: rozrachunek jako socjalistyczna metoda zarządzania gospodarką w ogóle oraz możliwość jego zastosowania w JRD, metody wprowadzania rozrachunku, przesłanki racjonalnego opracowywania rocznych planów produkcyjno-finansowych, organizacja rozrachunku, systemu wynagradzania i materialnego zainteresowania spółdzielców uzyskiwanymi wynikami (znaczenie wynagrodzenia podstawowego oraz nagród i premii, ich rodzaje), zasady i treść operatywnej kontroli i analizy działalności oraz metody ich udoskonalenia.

SLONSKI S.: **Kuba. Rewolucja a rolnictwo**. Warszawa 1963, PWRiL, s. 108.

Poprzedzona krótką historią Kuby — charakterystyka rolnictwa kraju, tj. gospodarki monokulturowej (trzcina cukrowa) przed reformą rolną w 1959 r. oraz stanu obecnego — po zmianach w strukturze wsi i rolnictwa związanych z realizacją ustawy o reformie rolnej. Spowodowała ona przekształcenie stosunków rolnych tak w zakresie własności ziemi jak i produkcji. Przyczyniło się do tego również wprowadzenie spółdzielczości rolniczej. Całością prac kierował powołany w tym celu Krajowy Instytut Reformy Rolnej. Zasadnicze zmiany zaszły także na wsi kubańskiej: zapoczątkowano tu budowę nowych osiedli, wraz z odpowiednim wyposażeniem technicznym, nastąpił rozwój szkolnictwa ogólnego i fachowego rolniczego, świadczeń kulturalnych, socjalnych itd.

SZAROWA P. N.: **Kollektiwizacja sielskowo chozajstwa centralno-czernoziemnoj oblasti 1928—1932** (Kolektywizacja rolnictwa w okręgu centralno-czarnoziemnym w latach 1928—1932). Moskwa 1963, Ak. Nauk SSSR, s. 288.

Przyczynek opracowany w Instytucie Historii Akademii Nauk ZSRR na podstawie materiałów archiwalnych ukazuje rozwój kolektywizacji począwszy od charakterystyki stosunków agrarnych na przedwojennej wsi rosyjskiej poprzez zmiany zaszły w wyniku wielkiej rewolucji październikowej (lata 1917—1920), środki przed-

siewzięte przez Partię i Rząd w latach 1921—1927, a m. in. realizację leninowskiego planu kooperacji. Następnie omówiono: przygotowanie i początek masowej kolektywizacji, jej przeprowadzenie i likwidację klasy kułackiej (do 1930 r.), po czym rozwój ruchu kołchozowego, (do 1931 r.) i wreszcie zakończenie pełnej kolektywizacji, tzn. walkę o ekonomiczno-gospodarcze wzmocnienie kołchozów i zwycięstwo ustroju kołchozowego.

TOTTH J.: Azállami gazdaságok 1959—1961 évi gazdálkodásának üzemgazdasági elemzése (Ekonomiczna analiza państwowych gospodarstw rolnych 1959—1961). Budapest 1963, Kiadja FM Allami Gaz. Fölgaz., s. 96 (streszczenie w jęz. niemieckim).

Autor — pracownik naukowy Instytutu Badawczego Organizacji Rolnictwa — dokonał analizy gospodarczej państwowych gospodarstw rolnych za lata 1959—1961 i doszedł m. in. do następujących stwierdzeń: w latach 1959—1961 nastąpił wzrost przeciętnej wielkości gospodarstw oraz ich dochodowości, jak też produkcji towarowej, zmniejszenie ilości upraw przy jednoczesnym wzroście obszaru uprawianych roślin (a zatem specjalizacja upraw), i w związku z tym obniżki kosztów własnych produkcji, wybitnego wzrostu hodowli i udziału produkcji zwierzęcej w ogólnej wartości produkcji, podniesienie mleczności krów itd.

Woprosy opriedielenija efektiwnosti sielskochoziajstwiennowo proizwodstwa w Czechosłowakii (Problematyka ustalania efektywności produkcji rolnej w Czechosłowacji). Moskwa 1962, Gosstatizdat, s. 180. Pieriewod s czeszskowo.

Autorzy postawili sobie za zadanie opracowanie uzasadnienia i praktycznej weryfikacji metody określania ekonomicznej efektywności produkcji rolnej z punktu widzenia potrzeb gospodarki narodowej, w tym planowego oddziaływania na wydajność rolnictwa, dalszego rozwoju wielkich uspołecznionych gospodarstw rolnych i sprawnego nimi kierowania. Wychodząc z tych założeń w I części omówiono teoretyczne zasady i przesłanki proponowanej metody, w II zaś dokonano konkretnej charakterystyki dynamiki wzrostu efektywności czeskiego rolnictwa w latach ubiegłych i w okresie trzeciej pięcioletki (1961—1965); w III części podano przykłady praktycznego zastosowania proponowanej metody analizy tak w odniesieniu do poszczególnych gospodarstw oraz ich grup jak i rejonów rolnych.

Opr. St. K.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BISCHOFF T. Z.: Lineare Programmierung und verbesserte Differenzrechnung in der Betriebsplanung (Programowanie liniowe i ulepszony rachunek różniczkowy w planowaniu gospodarstw), Agrarwirtschaft, Hanower 1963, nr 8, s. 229—235, Streszczenie angielskie i francuskie.

Autor omawia dwie metody stosowane obecnie w szerokich rozmiarach w planowaniu gospodarstw, mianowicie, programowanie liniowe metodą *simplex* oraz tzw. planowanie programu, przy tym tą ostatnią metodę podaje w jej wykładni, zreformowanej przez niemieckich badaczy jako tzw. „ulepszony rachunek różniczkowy”.

Obydwie powyższe metody są przedstawione na przykładzie bliżej nie scharakteryzowanych gospodarstw w sposób schematyczny. Autor nie daje preferencji żadnej z tych metod, wskazując że programowanie liniowe w praktyce jest trudniejsze do stosowania, natomiast „ulepszony rachunek różniczkowy” jest dużo prostszy i szczególnie nadaje się dla celów szkoleniowych.

Należy jednak dodać, że „ulepszony rachunek różniczkowy” jest bliższy programowaniu liniowemu, niż jego pierwowzór, jakim jest planowanie programu w wykładzie podanej przez angielskich badaczy.

CZERNIEWSKI K., MARSZAŁKOWICZ T.: O stosowaniu metod matematycznych w badaniach ekonomicznych. Wiadomości Statystyczne nr 4/1963.

Na przykładach z zakresu badań ekonomiczno-rolniczych oraz przytaczając liczne głosy autorów polskich i obcych autorzy artykułu analizują wymogi jakie winny być stawiane przy stosowaniu metod matematycznych. Podkreślone są specyficzne właściwości produkcji rolniczej, których konsekwencją są różnego rodzaju ograniczenia i większa potrzeba przestrzegania zasady dialektycznej jedności przy jakościowej i ilościowej analizie materiału. W reasumpcji swych wywodów autorzy stwierdzają, że w stosowaniu metod matematycznych istotniejsza i trudniejsza jest koncepcja, wycucie granic możliwości stosowania schematów i doboru metody, niż sama technika rachunkowa. Rachunek bardzo nawet złożony i szeroko matematycznie rozwinięty będzie praktycznie martwy, jeśli nie pulsuje w nim intuicja, zdrowy rozsądek i głęboka znajomość techniczno-ekonomicznej istoty tematu.

DOVRING F.: Zur Bodenreformfrage in unterentwickelten Ländern (Zagadnienie reformy rolnej w krajach słabo rozwiniętych), Agrarwirtschaft, Hanower 1963, nr 8, s. 221—228, Streszczenie angielskie i francuskie.

W krajach słabo rozwiniętych brak kapitału występuje przeważnie w warunkach przeludnienia rolniczego i braku ziemi. Nie ma też możliwości zatrudnienia nadmiaru sił roboczych poza rolnictwem.

Powyższe względy stwarzają konieczność dokonywania reform agrarnych, które w pierwszym rzędzie prowadziłyby do powiększenia znaczenia gospodarczego i społecznego drobnych gospodarstw rodzinnych. Jak te reformy w perspektywie lat przyczyniłyby się do podniesienia rozwoju kraju — zależy przede wszystkim od tego, czy drobni rolnicy potrafią w pełni wykorzystać produktywność ziemi i wytworzyć akumulację niezbędną do rozwinięcia innych działów gospodarki narodowej, m. in. przemysłu. Autor stawia również pytanie, jak długi okres jest niezbędny dla przekształcenia struktury społecznej kraju słabo rozwiniętego.

Z powyższych wywodów autora wynika, że drogą rozwoju krajów słabo rozwiniętych widzi w ich ostatecznym uprzemysłowieniu, co upodobniałoby ich proces rozwojowy do procesu, jaki cechował kraje europejskie i północną Amerykę.

GORODECKIJ E. S.: K woprosu o wałowom produkcie kołchoznowo proizwodstwa (W sprawie produktu globalnego w produkcji kołchozów), Wiestnik Moskowskowo Uniwersitietu, Moskwa 1963, nr 3, s. 29—39.

Zarówno w piśmiennictwie ekonomicznym, jak i w praktyce nie ma jednolitego poglądu na sposób obliczania produktu globalnego. Chodzi o to, by wszystkie wyniki działalności produkcyjnej były objęte rachunkiem, natomiast by żaden z nich, będąc zużyty w procesie produkcyjnym, nie był liczony dwa razy. W kołchozach jest to szczególnie ważne, gdyż w tworzeniu produktu globalnego uczestniczą różne powiązane ze sobą gałęzie wytwórczości. Autor na konkretnym przykładzie przedstawia te powiązania.

Istnieją trzy warianty określenia produktu globalnego: 1. Towarową część produktu globalnego wycenia się według uzyskanych ze sprzedaży cen, natomiast nietowarową część według kosztów własnych. 2. Cały produkt globalny wycenia się według cen jednolitych. 3. Towarową część produktu globalnego wycenia się jak w pierwszym wariantcie, zaś nietowarową dzieli się na dwie części: a) zużyta na wewnątrz-gospodarcze cele produkcyjne według kosztów własnych, b) część przeznaczona na potrzeby indywidualne i społeczne kołchoźników oraz na tworzenie zapasów według jednolitej ceny.

Autor wyraża pogląd, że trzeci wariant jest najbardziej odpowiedni, gdyż najbardziej eliminuje podwójne liczenie składników produktu globalnego. Zarazem zaznacza, że problem cen jednolitych, według których należy liczyć część wytworów przeznaczoną na potrzeby kołchoźników i na zapasy, nie jest jak dotąd należyście rozwiązany.

GORECKI J.: Wpływ kierownika na wyniki produkcyjne i finansowe PGR. Nowe Rolnictwo, Warszawa 1963, nr 13, s. 5—8.

Analizę omawianego zagadnienia przeprowadzono na podstawie zbadania następujących materiałów: obecnego stanu wykształcenia kierowników PGR w całym kraju; współzależności między wykształceniem kierowników a wynikami produkcyjnymi i ekonomicznymi gospodarstw według wojewódzkich zarządów. Stwierdzono, że 52% kierowników gospodarstw posiada wykształcenie poniżej średniego zawodowego. Przyjęte wskaźniki produkcyjne i finansowe (plony, wartość produkcji towarowej, zysk) są wprost proporcjonalne do zwiększającego się udziału kierowników z wyższym i średnim wykształceniem. Szczególnie charakterystyczny jest fakt mniejszego odsetka kierowników z niedostaecznym wykształceniem w województwach północnych i zachodnich o trudniejszych warunkach gospodarowania. Natomiast w województwie wrocławskim nastąpiło nawet zmniejszenie ilości kierowników z wyższym wykształceniem.

W końcu autor podaje szereg wniosków zmierzających do podnoszenia kwalifikacji zawodowych kierowników gospodarstw.

KWIECIEN M.: Niektóre problemy sytuacji żywnościowej świata. Handel wewnętrzny, Warszawa 1963, nr 3, s. 60—36.

Na tle porównania rozwoju ludności i produkcji środków żywnościowych autor rozpatruje sytuację żywnościową w różnych regionach geograficznych świata. Wykorzystuje do tego źródła FAO i obszerną literaturę, głównie zachodnio-europejską. Wymienia też ważniejsze przyczyny trudności żywnościowych w krajach gospodarczo słabo rozwiniętych.

Pomimo, że w krajach tych istnieją znaczne rezerwy potencjału produkcyjnego środków żywnościowych, jednakże uruchomienie tych rezerw, nawet tylko drogą podnoszenia plonów oraz rozszerzenia obszaru użytków rolnych wymaga znacznych inwestycji ze środków prywatnych i publicznych. Niski poziom dochodu narodowego uniemożliwia wygospodarowanie tych środków. Poza tym wykonanie podstawowych inwestycji, jak melioracji, adaptacja nowych obszarów itp. wymaga kadry specjalistów, których te kraje nie posiadają.

Autor wskazuje też na to, że zwiększony przyrost ludności tych krajów, m. in. skutkiem zmniejszenia śmiertelności wraz ze wzrostem higieny, szybko niweluje efekty uzyskania zwiększonej ilości środków żywnościowych. Powstaje jakby „błędne koło ubóstwa”. Kolonialne formy produkcji nie są w stanie zmienić tego stanu rzeczy.

KUHRING M.: Der Plan „Neue Technik der Landwirtschaft” und Probleme seiner Verwirklichung (Plan „Nowa technika rolnictwa” i problemy jego realizacji) Einheit, Berlin 1963, nr 7, s. 59—74.

Uchwalony przez VI Zjazd partii plan wprowadzania nowej techniki w rolnictwie NRD jest podstawowym środkiem zwiększenia intensyfikacji i rozszerzonej repro-

dukcji w gospodarstwach państwowych i spółdzielniach produkcyjnych w oparciu o dostosowany do nowoczesnych metod produkcyjnych system maszyn. System ten ma obejmować pełny zestaw niezbędnych maszyn i urządzeń służących produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Autor podaje liczby planu ilustrujące pełny program mechanizacji rolnictwa do roku 1980.

Plan porusza też zadania dla przemysłu maszynowego i dla importu w zaopatrzeniu rolnictwa w określone asortymenty.

LEWINZON J.: O modelu kontraktacji produkcji rolnej w Polsce. *Ekonomista*, Warszawa 1963 nr 1, s. 61—74. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Jednym z naczelnych zadań kontraktacji produkcji rolnej jest zaopatrzenie przemysłu rolno-spożywczego w surowce. Stąd też przemysły te są bezpośrednio zainteresowane w odpowiedniej organizacji akcji kontraktacyjnej. Niektóre przemysły (cukrowniczy, tytoniowy), mając wieloletnie doświadczenie, prowadzą akcję kontraktacyjną w sposób oddziaływujący na wyniki produkcyjne. Przemysły natomiast mniej związane z plantatorami, wyręczające się w stosunkach z chłopami pośrednictwem innych organizacji, nie mogą wpływać na wyniki produkcyjne, traktują kontraktację jedynie jako formę gromadzenia surowca.

Z powyższych względów autor wypowiada się przeciwko koncepcji centralizacji kontraktacji w jednej organizacji, bądź też przeciwko skoncentrowaniu tej akcji na terenie wsi w rękach jednej osoby pełnomocnika do spraw kontraktacji. Natomiast podkreśla rolę, jako w usprawnieniu kontraktacji mogą odegrać kółka rolnicze i organizacje branżowe rolników.

MIESZCZANKOWSKI M.: W sprawie renty oraz ewolucji rolnictwa w kapitalizmie. *Ekonomista*, Warszawa 1963 nr 1, s. 95—120. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

W ewolucji struktury agrarnej współczesnego rolnictwa przeważają tendencje koncentracyjne, spowodowane zastosowaniem nowoczesnej techniki produkcyjnej. Tym procesem koncentracji objęte są zarówno kapitalistyczne, jak i rodzinne gospodarstwa rolne. Obniżenie opłacalności rolnictwa nie sprzyja rozpowszechnianiu się systemu dzierżawienia ziemi, przeto dominującą formą pozostają z jednej strony kapitalistyczne, z drugiej strony większe rodzinne gospodarstwa chłopskie, przy czym większą część produkcji globalnej i towarowej wytwarzają gospodarstwa kapitalistyczne. Należy liczyć się z tym, że nastąpi wypieranie gospodarstw chłopskich rodzinnych przez kapitalistyczne.

Na tle tych warunków autor rozważa kształtowanie się renty gruntowej. O ile w okresie „ręcznej” pracy w rolnictwie renta gruntowa miała z reguły tendencje wyżkowe, to w okresie „maszynowym” renta wykazuje tendencje malejące. Granicę tu stanowi mniej więcej okres I wojny światowej. Renta absolutna w znaczeniu używanym przez Marksa zanika, gdyż organiczny skład kapitału rolnego jest wyższy niż kapitału przemysłowego, bądź też wyrównują się różnice między tymi składami. Niemniej renta absolutna nie przestała istnieć — wynika to z istnienia prywatnej własności ziemi. Autor, powołując się na ekonomistę radzieckiego Berzstysa, proponuje zastosowanie dla niej nazwy „renta absolutna II”.

Renta różniczkowa I ma również tendencje zniżkowe, podobnie renta różniczkowa II straciła swój trwały charakter.

MIESZCZANKOWSKI M.: Renta absolutna a gospodarka rodzinna. *Ekonomista*, Warszawa 1963, nr 3, s. 529—549. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Jest to artykuł polemizujący z poglądami na rentę gruntową, wypowiedzianymi przez różnych badaczy, w szczególności przez H. Chołaję.

Autor uważa, że gospodarstwo chłopskie uzyskuje lub może uzyskiwać określony dochód, mający charakter renty absolutnej. Przyczyną uzyskiwania tego dochodu jest prywatna własność ziemi. Pod tym względem dochód ten upodabnia się do kapitalistycznej renty absolutnej. Lecz dochód z gospodarstw chłopskich różni się tym od kapitalistycznego, że nie zawsze powoduje nadwyżki wartości lub ceny produkcji ponad jego cenę produkcji. Dlatego właściwie będzie nazywać ten dochód drobnotowarową rentą absolutną.

Gospodarstwa chłopskie mogą przez pewien czas produkować nawet gdy nie otrzymują renty absolutnej. Jednakże z faktu prywatnej własności ziemi wynika, że każde pokolenie musi ponosić pośrednio lub bezpośrednio koszty nabycia ziemi. Dla

pokrycia tego kosztu ceny wytworów rolnych powinny być wyższe niż poniesione koszty, co może być realizowane, gdy w polityce gospodarczej przeważają kapitalistyczne kryteria. Gdy w gospodarce chłopskiej przez dłuższy czas niema warunków do uzyskiwania retny absolutnej, prowadzi to nieuchronnie do obniżenia produkcji.

MISIUNA W.: **Rola zbóż w produkcji i spożycie artykułów rolnych.** Ekonomista, Warszawa 1963, nr 1, s. 75—93. Streszczenie rosyjskie i angielskie.

Rozpatrując zagadnienie zbożowe na tle struktury produkcji globalnej rolnictwa autor dochodzi do wniosku, że rozmiar zasiewów zbóż, w szczególności żyta jest nadmierny. Jednocześnie niekorzystnym zjawiskiem jest zmniejszający się obszar zasiewów pszenicy w warunkach konieczności jej importu.

Udział zbóż pastewnych w zasiewach 4 zbóż (27%) nie odpowiada proporcjom ich spożycia i spasania w kraju i jest znacznie niższy niż w innych państwach. Przy tym główną masę pasz treściwych (97%) stanowi ziarno zbóż i otręby, przy minimalnym procencie spasania pasz wysokobiałkowych. Prawie połowa ilości ziarna pastewnego zużywana jest przez trzodę i jedna czwarta przez konie.

Wysoki poziom spożycia przetworów zbożowych przez ludność (1300 kalorii na osobę przy ogólnej ilości 2900 kalorii) świadczy o nieracjonalności naszej diety, co szczególnie jaskrawo występuje w porównaniu z innymi krajami o zbliżonym poziomie spożycia. Główną rolę w tym odgrywają przyzwyczajenia ludności.

PRANDOTA W.: **Ekonomiczne założenia produkcji ziemniaków.** Nowe Rolnictwo, Warszawa 1963, nr 16, s. 12—16.

Analiza efektów produkcyjnych uprawy ziemniaków w dotychczasowych rozmiarach w porównaniu z uprawą innych roślin na konsumpcję ludności i na pasze daje podstawy autorowi do wyprowadzenia szeregu uwag krytycznych i wniosków.

Pierwsza grupa wniosków dotyczy usprawnienia gospodarki ziemniaczanej przez lepszą agrotechnikę, wyprodukowanie właściwych odmian, właściwą pielęgnację, oraz należyte przechowanie (suszenie, kisenie).

Druga grupa wniosków zmierza do wykazania niecelowości uprawy ziemniaków w dotychczasowych rozmiarach, tam gdzie one nie mają odpowiednich warunków bądź bardziej korzystne jest zastąpienie ich innymi roślinami. Dobre gleby, wysoka produkcja bydła, brak rąk roboczych stwarzają warunki, przy których obszar uprawy ziemniaków należy zastąpić burakami silosowymi, motylkowymi, kukurydzą, a także roślinami olejnymi.

Artykuł powyższy stanowi streszczenie większej pracy autora na omawiany temat.

Produkcyjność zwierząt w 1938 roku oraz w latach 1946—1960. Zeszyt 77 Statystyki Polski. Nakładem GUS, 1963, s. 52.

Publikacja zawiera dane liczbowe, obrazujące w 49 tablicach, produkcję żywności i mięsa oraz produkcję i wydajność mleka, jaj i wełny. Tablice obejmują rok 1938 oraz lata powojenne, poczynając od roku 1946, a niekiedy od lat nieco późniejszych do roku 1960 włącznie. Dane ujęte są według użytkowników oraz przeważnie według województw. Ubój zwierząt gospodarskich dla całego kraju podany jest dla lat 1948—1960 według miesięcy. Na wstępie omówione są metody pozyskiwania i opracowania materiałów statystycznych zawartych w publikacji.

ROMANOW A.: **Integracja pionowa w rolnictwie Stanów Zjednoczonych.** Wiś Współczesna, Warszawa 1963, nr 8, s. 82—95.

System organizowania produkcji rolnej w Stanach Zjednoczonych polega na objęciu jednym wspólnym kierownictwem kilku szczebli trzech głównych działów: zaopatrzenia produkcji w niezbędne środki, wytwarzania produktów oraz przystosowania ich do potrzeb rynku. Jest to następstwem wysokiej techniki produkcji rolnej, związanej ze specjalizacją i wywołana jest ekonomiczną koniecznością szukania najbliższej drogi do odbiorcy produktu. Daje to najniższe koszty produkcji i obrotu oraz zapewnia organizatorom produkcji — łącznie z samym farmerem, który w coraz mniejszym stopniu staje się dysponentem — stosunkowo największe zyski.

Integracja pionowa w rolnictwie USA nie tylko nie wyklucza funkcjonowania integracji poziomej, wiążącej w jeden łańcuch liczne ogniwa tego samego rodzaju działalności, lecz nawet ją pobudza. W ogólnym efekcie zwiększa to procesy koncentracyjne aparatu integracyjnego.

Autor przytacza liczne wypowiedzi działaczy gospodarczych, farmerów jak i naukowców na omawiany temat.

SENSTER H.: **Der Einfluss des Deckungsbeitragsmasstabes auf das Programmierungsergebnis** (Wpływ różnych miar dochodowości na wyniki programowania liniowego). *Agrarwirtschaft*, Hannover 1963, nr 6, s. 166—174. Streszczenie angielskie i francuskie.

Jako miary dochodowości, tj. tzw. „Kryteria celu” autor stosuje cztery pojęcia: Miara I = dochód brutto pomniejszony o nakłady materiałowe i nakład pracy ręcznej; miara II = miara I pomniejszona o koszt siły pociągowej żywej i motorowej; miara III = miara II pomniejszona o koszt utrzymania budynków, koszty ogólne, obciążenia; miara IV = miara III pomniejszona o płace pracowników najemnych = dochód czysty.

Autor na konkretnym przykładzie gospodarstwa o wielkości 40 ha, zatrudniającego 1,5 siły roboczej własnej i 1,5 siły roboczej najemnej dokonuje metodą *simplex* próby znalezienia wartości dla każdej z wymienionych miar. Na tej podstawie wyraża pogląd, że elementy programowania liniowego nie zmieniają się w zależności od tego, jaka miara zostaje przyjęta jako kryterium celu. Wydaje się to oczywiste, gdyż każda następna miara, zbliżając się do dochodu czystego, ukształtowana jest w zależności od poprzedniej miary, pomimo eliminowania odpowiednich części rachunku.

W końcu artykułu autor podaje szereg zastrzeżeń co do praktycznej użyteczności dokonywanych obliczeń.

SZEMBERG A.: **O zmianach w strukturze agrarnej**. Nowe Drogi, Warszawa 1963, nr 8, s. 128—136.

Zmiany struktury agrarnej badane są na materiałach Instytutu Ekonomiki Rolnej. Ziemie dawne reprezentuje 39 wsi (3470 gospodarstw), ziemie północne i zachodnie 19 wsi (2086 gospodarstw).

Najbardziej charakterystycznym zjawiskiem jest proces tworzenia się nowych gospodarstw, przy tym zaznacza się duże zróżnicowanie tempa przyrostu nowych gospodarstw w poszczególnych rejonach. Największy przyrost był na ziemiach zachodnich i północnych.

W ogólnym przyroście gospodarstw połowa powstała na ziemi chłopskiej, połowa na gruntach Państwowego Funduszu Ziemi.

Materiały Instytutu Ekonomiki Rolnej potwierdzają na ogół te tendencje zmian struktury agrarnej, jakie wykazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, a ponadto pozwalają na prześledzenie obrotu ziemią w grupach gospodarstw różnej wielkości. Ogólnie biorąc, ujemne zmiany (rozdrobnienie) jakie wystąpiły w latach 1952—1957, zostały w ostatnim pięcioleciu znacznie złagodzone.

W końcu autorka omawia proces działów rodzinnych, problem dzierżawy oraz migracje z rolnictwa, naświetlając zarówno charakter tych zjawisk jak i ich rozmiar.

WIRTHS W.: **Versuch einer Nahrungsbilanz für die Weltbevölkerung** (Próba bilansu żywnościowego ludności świata). *Agrarwirtschaft*, Hannover 1963, nr 6, s. 153—165. Streszczenie angielskie i francuskie.

Na podstawie materiałów FAO i szeregu źródłowych publikacji z różnych krajów autor daje nowe naświetlenie zagadnień żywnościowych w skali światowej. Problem ten rozpatruje uwzględniając m. in. rodzaj potrzeb żywnościowych ludności w różnych strefach klimatycznych i w zależności od przeciętnej wagi człowieka w danej strefie. Tak obliczany bilans żywnościowy potrzeb i faktycznego spożycia uwzględnia istnienie różnych fizjologicznie uzasadnionych potrzeb, wówczas gdy w skali przeciętnej spożycia światowego ilość kalorii potrzebnych i osiągalnych różni się bardzo nieznacznie (do normy potrzeb na głowę dziennie 2250 kalorii brakuje teoretycznie 50 kalorii). Obliczenia autora prowadzą do tego, że pomimo tak pozornie małego niedoboru żywności w skali światowej, faktycznie 1,2 miliarda ludności świata, tj. 40% spożywa poniżej 2 tys. kalorii. W szczególności w Burmii i Indiach około 30% ludności spożywa poniżej 1700 kalorii.

Poza tym pożywienie milionów ludności głodującej i niedojadającej cierpi na brak białka i tłuszczów, szczególnie pochodzenia zwierzęcego.

Autor przytacza prowadzone próby m. in. przez jeden z instytutów w Centralnej Ameryce, wyprodukowania dla masowego stosowania taniej mieszanki odżywczej, zawierającej wszystkie niezbędne składniki.

W końcu artykułu przytoczony jest spis źródeł i publikacji dotyczących omawianego zagadnienia zawierający 39 pozycji.

WYSZOMIRSKI T.: **Fundusz Rozwoju Rolnictwa i jego realizacja**. *Finanse*, Warszawa 1963, nr 6, s. 13—20.

Podane w artykule obszernie informacje stanowią rodzaj sprawozdania finansowego z działalności Funduszu Rozwoju Rolnictwa związanej z akumulacją środków i wykorzystaniem ich na inwestycje w rolnictwie. W tym ujęciu bardziej mogą one interesować finansistów, niż ekonomistów czy polityków gospodarczych, których interesowałoby raczej omówienie całokształtu działalności Funduszu od strony merytorycznej. Te ostatnie zagadnienia naświetlone są raczej fragmentarycznie.

I tak w latach 1959—1962 nakłady inwestycyjne dokonane były na kwotę 3 776 ml zł, w tym na mechanizację 3 526 mln zł. Na budowę agronomówek przeznaczano 541 mln zł.

Struktura nakładów inwestycyjnych w kółkach rolniczych najlepiej uwidoczni się na przykładzie wydatków 1962 roku. Na ogólną ilość nakładów 1 185,8 mln zł, na mechanizację przeznaczono 1 161,3 mln (97,9%). Na pozostałe cele obejmujące melioracje i zagospodarowanie pomelioracyjne, drobne zakłady przetwórstwa rolnego, budowę urządzeń komunalnych, zakup sprzętu do produkcji materiałów budowlanych oraz inne cele — przeznaczono łącznie 24,5 mln (2,1%). Jak z tego wynika, działalność inwestycyjna kółek rolniczych z Funduszu Rozwoju Rolnictwa w roku 1962 była wybitnie jednostronna. Przyczyn tego stanu rzeczy autor nie naświetla.

Opr. Wł. Nowicki i A. Zabko-Potopowicz